

YENİ TOPLUM
KURUCULARI
DERNEĐİ

Türkiye’de Düşünce

Prof. Dr. Tefvik ERDEM

2019

Bizler Türkiye'de yeni bir düşüncenin, toplumu, Türkiye'yi peşinden sürükleyebilecek bir düşünce olgusunun yeniden ortaya çıkmadığına dair bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu düşünüyoruz ve aslında buna entelektüel akademik bakış açısıyla yaklaşarak sizin gibi kıymetli hocalarımızla sohbet tadında bir mülakatlar gerçekleştiriyoruz. Bu vesileyle Türkiye'de düşünce kavramının gelişimine katkıda bulunmayı umut ediyoruz. Daha sonra bu mülakatları yayınlamayı düşünüyoruz...

Türkiye'deki ana problemlerden birisi; düşünme konusunda veya düşünen teori üreten insan konusunda problemin varlığı. Tv programlarına baktığımızda bunu görebiliyorsunuz. Geçenlerde, bir Tv programında bir ceza hukukçusu, Fırat'ın Doğusuna yönelik operasyon hakkında açıklama yapıyordu. İnsanların kendi alanları olmadığı halde her konuda yorumcu olmaları Türkiye'de düşüncenin gelişmesinin önündeki en büyük engel. Aynı zamanda, bir ceza hukukçusunun alanı dışında bir şeyler söylemesi diğer insanları da bu yanlış yolu izlemesi konusunda cesaretlendiriyor. Ancak buradaki sorunlardan biri, onu bu konuda bir otorite pozisyonunda konuşturan zihniyet. İnsanlar bu benim uzmanlık alanım değil demiyor. Soran ya da konuşturan kişi de bunu sorgulamıyor.

Düşünce nüvesi dünyada bir makas değişiminin eşliğindeyken, küreselleşme rüzgarı düşünmenin ve yeni fikri münasebetlerin yönünü çiziyorken, ülkemizde toplumsal sorunlarımızın çözümünü imar edebileceğimiz düşünsel bir akımı neden geliştiremiyoruz?

İmar etmekten kastettiğimiz, toplumumuz yeniden, çağa göre, küreselleşmenin de dünyada bu hızına uyum sağlayabilecek şekilde toplumun sorunlarını çözebilecek düşünce nüvesini neden geliştiremiyoruz?

Geliştirmek için ne yapmamız gerekiyor? Eksiklikler, farklılıklar nelerdir? Bu konuda neler söyleyebilirsiniz, sizden bunu duymak istiyoruz?

Tabii, küreselleşmeyi burada homojenleştirici bir süreç olarak varsayıyoruz. Bütün dünya üzerinde benzer düşünce akımlarını, benzer eğilimleri ortaya çıkaran bir süreç gibi görüyoruz. Bu süreci tersine heterojenleşme olarak da görebiliriz. Her bölgenin kendi yerel sorunlarını dile getirme konusunda ona bir nefes alma aralığı yaratması olarak da görülebilir küreselleşme. Ama bence sizin sorunuzun ana noktası ülkemizde toplumsal sorunlarımızın çözümünü inşa edecek ya da imar edebilecek bir düşünce akımı ya da bir grup düşünür neden yok?

Bu bizim aslında çok uzun süredir tartıştığımız bir mesele. Bu mesele Batı'nın tüm dünya üzerindeki hegemonyasının pekişmesiyle birlikte karşımıza çıkan bir problem. Belki bu problemi 1860'lı yıllarda Namık Kemal, Ziya Paşa, Ali Suavi de tartışıyordu; "Batı'nın bir etkisi var, Batı'nın bu etkisine karşı biz nasıl bir mücadele verebiliriz, Batı'nın entellektüel, ekonomik, askeri üstünlüğüne karşı onun araçlarını kullanarak kendi potansiyelimizi de esas alarak nasıl bir mücadele geliştirebiliriz?" diye sorguluyorlardı.

Bu tartışma, sadece onlarla başlamadı. Osmanlı'nın son dönemlerinde çeşitli düşünce akımlarıyla karşımıza çıktı, aynı şekilde Cumhuriyet döneminde de karşımıza çıktı. Tabii Cumhuriyetten sonraki evrilme biraz daha farklıydı çünkü Cumhuriyetle birlikte toplumsal sorunların çözümü çok daha farklı bir kılıfa büründü. Onu ilerleyen dakikalarda gerekirse derinleştiririz.

Ama esas olarak, bizde bu meseleler üzerine kafa yoran, biraz daha genişletirsek; kendi medeniyetimiz ile ilgili – çünkü biz bir medeniyeti de temsil eden milletiz, millettik aynı zamanda – kendi toplumumuzun, kendi medeniyetimizin ana problemlerini çözmede neden bir problemle karşı karşıyayız ve neden bizim medeniyetimiz Batı medeniyetinde olduğu gibi bir cazibe unsuru haline gelemiyor. Ana meselemiz budur. Benim hep kafama taktığım mesele budur.

Biz büyük bir medeniyete sahip olduğumuzu, büyük bir medeniyetin temsilcisi olduğumuzu gururla söylüyoruz değil mi? Peki eğer büyük bir medeniyetsek ki -Batı medeniyetinden daha üstün olduğumuzu iddia ediyoruz- ne oluyor da bir cazibe unsuru olmuyor bu medeniyet?

Neden bu medeniyetin sorunlarını daha iyi formüle edecek insanlar, bunu aktaracak bir grup aydınımız yok? Bu aydınların ötesinde, neden bu aydınları takip edecek, Bu aydınları dinleyecek bir takipçi kitle yok?

Bugün bu noktada belki, küreselleşme homojenleştirici bir süreç olarak, kitleyi adeta bir sürü gibi peşinden götürüyor. Bu yüzden ana problem; bizim bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kafasında bir soru işareti oluşturacak, onları sorgulamaya, medeniyetiyle alakalı bir sorgulamaya götürecek bir aydınımızın olmayışı. Bence bizim derdimiz budur.

Neden bir Cemil Meriç'imiz yok? Varsa da biz onun kıymetini öldükten sonra mı anlayacağız? Belki de böyle aydınlarımız var ve biz hiç bilmiyoruz. Yazan, çizen aydınlarımız elbette var ancak biz sadece, şu an tv deki bir kaç tane doksozofu (inanç ve önceliklerini devlete göre hizalayan, düşünce sistematığının merkezinde iktidarın çıkarlarına hizmet yer alan ve attığı her adımda iktidara yakınlaşmayı gözetten bir aydın tipolojisi) dinliyoruz. Doksozof derken de kastettiğim "kanaat teknisyeni"dir. Hiçbir entellektüel arkaplana sahip olmayan, hiçbir kitap okumamış, A ya da B iktidarının icraatlarını haklılaştırmaya çalışan bir teknik personel.

Bizim istediğimiz teknisyen değil, ya da teknisyen zihniyetli bir sosyal bilimci değil. Bizim istediğimiz "meselesi olan adam, derdi olan adam".

Çünkü meselesi olan adam, derdi olan adam; bizim kafamızda Muhsin Çelebi'lerdir. Biz entellektüel Muhsin Çelebiler istiyoruz. Biz entellektüel sensörler istiyoruz. Kastettiğim şey, bizim toplumsal sorunlarımızı, meselelerimizi, yürüdüğü zaman tıpkı bir sensör gibi aydınlatacak insan. Benim kafamda ki aydın profil tam olarak budur.

Bu yüzden ben, Allah rahmet eylesin Cemil Meriç'i çok severim. Yine Allah rahmet eylesin Erol Güngör'ü çok severim. Sizin sorularınızı okuduktan sonra Erol Güngör'e bir daha rahmet okudum. Yaa ne kadar büyük bir insanmış? Bunları dert ediyor. Sadece Türk toplumu için değil, bir medeniyet çerçevesinde bunu tartışıyor.

Biz de bu meseleyi bir medeniyet çerçevesinde tartışmalıyız. Çünkü bu sadece Türkiye'nin meselesi değil. Türkiye'nin meselesi diye düşünürsek, gerçek bir entellektüel olamayız. Gerçek entellektüel; evrensel düşünen insandır. Biz sadece kendi mahallemizin, kendi sokağımızın, kendi şehrimizin, kendi ülkemizin sorunlarını düşünmemeliyiz. Evet, onları düşünüyoruz ama biz aynı zamanda bir medeniyetin temsilcisiyiz. Biz bugün Arakan'daki insanların derdi ile dertlenmeliyiz. Yemen'deki insanların dertleriyle, Priştine'deki insanların, Tiran'daki insanların, Kafkasya'daki insanların dertleriyle dertlenmeliyiz. Onların derdi, bizim derdimiz. Eğer biz bunlardan bihabersek, o zaman biz aydın değiliz.

Bizim neden böyle bir derdimiz yok? Çünkü biz at gözlüğü ile bakıyoruz dünyaya. Çünkü bizden öncekiler de böyleydi. Yani biz şöyle bir zihniyete sahibiz; "Ben ekmeğimin peşindeyim kardeşim!" Bakın bu, çok tehlikeli bir tiptir. Ekmeğinin peşinde olan insan, çok tehlikeli bir tiptir. Çünkü o, "ekmeğim dışında başka bir şey beni ilgilendirmez" düşüncesindedir. Anı yaşayan ve sadece kendini kurtarma derdinde olan insandır bu insan.

Sizin yine çalıştığınız önemli alanlardan birisi olarak, terör konusu örneğin... Bu çok gündeme gelen bir konudur. Terör konusunda da, o bölgeyi, hareketi yöneten bir çok komutanın "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" diyerek operasyonlardan hep geri durması sebebiyle terörün bugüne kadar, bu şekilde devam ettiği gerçeği de çok bilinen bir şeydir? Mesela sorunları ne tür bir boyuta taşıdığı noktası için çok önemli.

Evet, benim hep verdiğim metaforik bir örnek ile, "Entellektüel Muhsin Çelebi" ile kastettiğim şey tam da bu aslında.

Ömer Seyfettin ne güzel anlatmış... Öyle bir tipoloji arıyoruz ki, devleti için, millet için, bir çok şeyi feda edecek, feda ettikten sonra da etrafa haykırmayacak, "bunu ben yaptım!" demeyecek. Bir köşeye çekilecek.

Bizim derslerimizde de, içinde bulunduğumuz ortamlarda da her zaman dile getirmemiz gereken şudur; Biz bir misyonu sahiplenmeliyiz. Çünkü biz vakti zamanında bu bölgenin en önemli aktörleriydik, hala da bu aktörden birçok şey bekleniyor. Balkanlar'a gittiğinizde aynı tablo. Ortadoğu'ya gittiğinizde aynı beklenti. Türkistan'a gittiğinizde aynı beklenti.

Yani siz, vakti zamanında buranın, çok affedersiniz "kabadayılığını" yapmışsınız, sonra yaşlanmış ve bir köşeye çekilmişsiniz. Oradaki gariban insanlar da sürekli haraççıların, kötü niyetli insanların zulmü, tasallutu altında. O gariban insanlar, gözlerini açmışlar, diyorlar ki: "yahu şu kabadayı tekrar çıksa da şu mahalleye bir düzen gelse!". Biz de resmen diyoruz ki: "kardeşim biz artık 65 yaşına geldik, emekli olduk, gerisine de karışmıyoruz, ekmeğimizin peşindeyiz." diyoruz. Bu böyle olmamalı. Elbette tekrar "kabadayılık" yapalım demiyorum ama günümüze uygun bir kabadayılık geliştirebilir diye düşünüyorum. Nedir? Ekonomik anlamda bir kabadayılık, Softpower'ınızı geliştirecek bir kabadayılıktan bahsediyorum. Kastettiğim zorbalık, şiddet değil elbette.

Türkiye'de politik etkiden uzak, modern dönemin ihtiyaçlarına karşılık gelebilecek düşünsel aydınlanmayı ve fikri mücadeleyi hangi paradigmlar üzerine inşa etmeliyiz?

Temel referanslarımız, değerlerimiz neler olmalı sizce? Biraz önce bir aydın olarak Cemil Meriç'ten Erol Güngör'den bahsettik. Bir aydın olarak, Türkiye'de düşüncenin gelişimini hangi değerler üzerine inşa etmeliyiz? Çünkü burada, defaatle vurguladığımız; yeni bir düşünce inşa etmekten kastımız, hiç duyulmamış, sıradışı, kimsenin akletmediği bir fikir değil takdir edersiniz ki... Ana eksenimiz, sac ayağı olarak nitelediğimiz o asli unsurlar neler olmalı? İncancımız mı, geleneklerimiz mi, bin yıllık kadim tarihimiz mi?

Böyle bir düşünceyi üretebilmenin arkasında sadece bizim geleneklerimiz olmamalı, sadece bizim geçmiş mirasımız olmamalı.

Biz uzun bir dönem, batılılaşma sürecinde, batının değerlerini yok saydık. Hala da bir grup muhafazakarın bakış açısı, batının tüm değerleri ile birlikte yok sayılması gerektiği yönünde. "Çünkü batı medeniyeti iflas ediyor" deniliyor. Bence bu, çok rasyonel bir bakış açısı değil. Halen batıdan öğreneceğimiz çok şey var.

Batı aydınlanma düşüncesiyle yeni bir fikri inşaayı gerçekleştirirken, evet, bizim için geleneksel olanı, dini olanı tahrip eden bir düşünce boyutu ortaya koyuyor. Ama bunun yanında bizim toplumumuzda, bizim medeniyetimizde eksilen bir şeyi de karşımıza çıkarıyor. Hoşgörü ve farklılıkların ifade edilebilmesi...

Teknik terakki de buna dahildir diyebilir miyiz?

Evet, teknik terakki bizim kaybettiğimiz bir şey, onların 15. yüzyıldan sonra kazandığı bir şey. Bakın bizde 15 yüzyıla kadar, şöyle bir Türk dünyasına, İslam dünyasına, bu medeniyet dairemize baktığımızda 15. yüzyıla kadar bizim durumumuz çok iyi. 9. yüzyıl ve 14. yüzyıllar arasında, batının kendisini tanımlama biçimi zaten Orta Çağ, Karanlık Çağ. Biz o dönemlerde karanlık çağları yaşamıyorduk. 14 ve 15. yüzyıllara bakmak yeterli. Balkanlar'dan Ortadoğu'dan Semerkand'a, Buhara'ya kadar biz büyük bir medeniyeti inşa ettik. Batının insanları büyücülükten dolayı diri diri yaktığı, sadece deri renginden dolayı cadı olarak tanımladığı bir dönemde biz ayın kraterlerini bulmaya çalışmışız. Uçma denemeleri gerçekleştirmişiz, bir yılın süresini saniyelik sapmaları ile birlikte bulmaya çalışmışız.

Dolayısıyla biz teknik anlamda onlardan bir şeyler alacağız. Bunun yanında başka şeyler de alacağız. Osmanlı Devleti ile alakalı, bir yazar diyor ki; "Osmanlı öyle ilginç ki ateist insanların dahi sarayda görevli olarak çalıştığı bir dünyayla karşı karşıyasınız. Abdülhamid büyük elçiyi huzuruna çağırıyor – kendi büyükelçisi- ve "senin kralın bu konuda ne düşünüyor?" diye soruyor. Bunu, yanlış hatırlamıyorsam Romanya kralı için söylüyor. Adamın etnik kökenini bilmesine rağmen "senin kralın" şeklinde hitap ediyor. Hoşgörü, farklılıkları tanıma, kabullenme çok önemli. Yoksa Abdülhamid o adamın ihanet etmeye

ceğini çok iyi biliyor. İhanet ettiği için bu şekilde konuşmuyor. İşte bu çok ince bir çizgi. Dolayısıyla bizim değerlerimiz çok önemli, geleneklerimiz çok önemli. Kültürel entellektüel mirasımız, zayıf da olsa var ancak İslam medeniyetinin bize sunduğu bir şey de var, onu da harmanlamamız gerekiyor ama batıyı yok saymak bizim bu zamana kadar yaptığımız kötü bir şey. Ya da tam aksi her şeyi batıdan almak... Tefrid ile ifrad arasındaki o dengeyi bulmakta bir türlü başarılı olamamışız. Yapmamız gereken şey bu. Batıdan öğreneceğimiz çok şey var. Hem insan hakları konusunda hem eşitlik konusunda hem de bunların pratiğe geçmesi konusunda batıdan öğreneceğimiz çok şey var.

Hz. Peygamber, "insanlar tarak dişi gibi eşittir" diyerek üsütünlüğün takvada olduğunu vurgular. Bu, sosyal eşitlik teorileri için, sınıf teorileri için mükemmel bir yoldur. Ama bunun günlük uygulamasını göremezsiniz.

Klasik örnek; Arap dünyasında yönetici-şeyhlerin lüks içinde yaşayıp, kendi halkının yoksulluk yaşaması...Böyle bir eşitsizlikle karşı karşıyasınız. Dolayısıyla bizim medeniyetimizdeki örnekler çok kötü. Bu yüzden yeni bir medeniyet inşa etmeliyiz. Bu yüzden yeni örnekler bulmalıyız.

Bizim medeniyetimizin en temel problemi; bizim örnek alacağımız bir şahsiyetin olmayışı. Bizim entellektüel olarak da, dizinin dibine oturup da şöyle "Söyle de dinleyelim Ya üstad! Ya pir!" diyebileceğimiz bir üstadımız yok. Muhtemelen bizden sonrakiler de benzer sıkıntıları paylaşacaklar. Bizim ana problemimiz budur. Ne bir Cemil Meriç imiz var, ne bir İbni Haldun'umuz var... Böyle bir insan olmadığı için biz bir yerleri tırmalamaya çalışıyoruz.

Medeniyetimizin meselelerini, toplumumuzun meselelerini araştırma konusunda samanlıkta iğne arama pozisyonundayız. Hali hazırdaki entellektüellerin birçoğu da bu noktada bence çok daha menfaatçi düşünüyor. Birçoğu Nur Vergin'in tabiriyle; "nasıl meşhur olurum, nasıl televizyona çıkarım" ın derdinde. Birçoğu "hangi projeyi alırsam ne kadar kazanırım" derdinde. Birçoğu "hangi kitabı basarsam, daha çok sattırırım" derdi içerisinde.

Gerçekten üniversitede evrensel düşünüp, kendi medeniyeti ile ilgili, kendi toplumuyla ilgili sorunları kendisine dert edip, tartışacak insan sayısı maalesef çok fazla değil.

Şöyle de bir tespitte bulunabilir miyiz acaba? Biz millet olarak tarihimizin bir döneminde, özellikle de batıya yönelme sürecimizin o başlangıç döneminde, kendi medeniyetimizden çok daha yüksek bir disiplin, çok daha üstün değerlere sahip bir medeniyet arayışı içerisinde girdik ve umduğumuzu bulamadık galiba. Sizin de değindiğiniz üzere 15. yüzyılda biz her anlamda zirve bir medeniyeti temsil ediyorduk. Gerek insani değerler anlamında gerekse, teknik gelişmeler anlamında... Bir süre sonra bununla yetinmedik ve kendi köklerimizdeki aşkın değerleri bırakıp batıda sizin tabirinizle "ya üstad!" diyebileceğimiz bir yol gösterici, pir aradık. Ancak son tahlilde umduğumuz üstünlüğü bulamamamızın getirmiş olduğu bir buhran ve arada kalmışlığın etkisi de bizi bu noktada bıraktı diyebilir miyiz?

Bunu bir örnekle açıklayabiliriz. Fransız bir yazar'dan, ulus düşüncesinin nasıl inşaa edildiğini anlatan nefis bir eser okuyorsunuz ve ne kadar özgürlükçü bir yazar diyorsunuz. Milliyetçilik düşüncesini, ulus düşüncesini ne kadar güzel ifade etmiş diyorsunuz. Sonra, Fransa'da başörtüsü ile ilgili bir bölüme geliyor ve diyor ki, "Fransa'da başörtüsü takmak zorunda olan kadınların..." şeklinde devam ediyor ve Fransa'da kamusal özgürlük alanını daralttıklarını ifade eden bir cümleyle bitiriyor. Yani öyle ilginç bir cümle ki, kitabı okurken mükemmel bir kitap olduğunu, çok güzel bir şekilde ilerlediğini düşünüyorsunuz, ancak öyle bir noktaya geliyorsunuz ki, adeta ülkemizdeki ulusalcı zihniyetin, başörtüsünü aşağılayıcı o tavrın bir yansımasını görüyorsunuz ve şok oluyorsunuz. "Yani bütün o mükemmel bakış açısı buraya kadar mıydı?" düşüncesine kapılıyorsunuz. İşte sizin kastettiğiniz hayal kırıklığı tam olarak bu. Batı bu açıdan böyle. Ancak ben yine de bu tür kötü örnekler olmasına rağmen batının düşünce konusunda, düşünceyi pratiğe geçirme konusunda hala bizden daha önde olduğunu düşünüyorum.

Fukuyama'nın Tarihin Sonu diye bir teorisi var. Bu çok enteresan çünkü; bir düşünür dünyayla ilgili evrensel olarak bir kavram geliştiriyor. Orada kendi dayandırdığı değerler var ama bu yüzyıl boyunca o kaybettiğimiz, üstad dediğimiz kişilerden değerler alabileceğimiz kişiler yok. Ancak şuan için yaşadığımız çağda da bu kişilerin, bu tarz entellektüellerin ortaya çıkması zor olsa da, bu medeniyetin değerlerini yeniden yukarıya taşımak için, bir takım değerlere tutunmamız lazım. Bizim de Yeni Toplum Kurucuları olarak en büyük derdimiz bu. Bu değerleri yukarı taşıma derdindeyiz. Bu konuda net olarak tavsiye edebileceğiniz bir kaç fikir olabilir mi bize?

Böyle bir şeyin oluşabilmesi için, ekonomik ve siyasi bir desteğin olması gerektiğine inanan biriyim. Muhakkak Türk dünyası ile alakalı bir üniversitenin olması gerektiğine inanıyorum. Çünkü bu bizim yumuşak gücümüz. Amerika'nın yumuşak gücünü sağlayan Amerikan üniversiteleridir. Her ne kadar Trump'tan sonra yüzde yedi oranında yabancı öğrenci sayısı azalsa da çok ciddi bir yumuşak güçtür bu. Amerika'ya eğitim için gidip dönen her öğrenci, Türkiye'de ya da dünyanın başka bir ülkesinde Amerikan büyükelçisi gibi çalışıyor. Biz de benzer bir uygulamayı burada yapabiliriz. Bu da bir aşamadır. Başka neler yapabiliriz? 2003 yılında, AK Parti Hükümeti göreve geldiğinde, yerel ve genel seçimler sonrasında, sürekli gücünü arttıran bir yapı olarak karşımıza çıktı. AK Parti bizim gençlik hayallerimizi canlandıracak çok önemli bir enstrumandı. "Tekrar özümüze dönüyoruz" dedik. AK Parti'nin üniversiteler eliyle şunu yapması gerekirdi. Buradaki insanları dünyanın en iyi üniversitelerine gönderip, maddi hiç bir kaygı gütmeden, finans sağlamalıydı. Orada bir yabancı dil öğrenecek, eğitimlerini tamamlayıp dönecekler. Sonra da döndüklerinde kendi üniversitelerinde çalışacaklar. Bizim devletimiz bunu yapabilecek güce sahip. AK Parti Hükümeti'nin en büyük hatası sadece inşaat yapması. AK Parti'nin entellektüel hegemonyası yok. Kültür dünyasında sıfır. Tüm kesimlere hitap eden, sağ sol demeden herkesin okuduğu muhafazakar bir yazar var mı Türkiye'de? Maalesef yok.

AK Parti marksist düşünceye uygun hareket ediyor. Maddi alan üzerinden hareket ediyor. Marksistler bunun hatasını gördüler. Hem Frankurt Okulu hem de Gramsci bunu eleştirdi. Kültür dünyasına hakim olamazsanız ne yaparsanız yapın boştur. Sosyalist bir devrim yaptığınızda, işçi sınıfına mülkiyeti verdiğinizde, işçi sınıfı eğer zihniyet olarak sosyalizmi benimsemeye uygun değilse sosyalizm inşa edilemez. İnsanların zihinlerini değiştirmeden bir değişim gerçekleştirmek mümkün değil. Bence, bizim kendi düşüncemizi inşa edemememizin arkasında, hükümetler var. AK Parti Hükümetinin çok büyük vebali var. Ana problem, siyasi iktidarın toplumda o yeni düşünceyi ortaya çıkarabilecek nesli üretme konusunda aktif olmaması ya da gönüllü olmaması. Her şeyi parayla halledebileceğini düşünen bir iktidarla karşı karşıyayız. Bu onun sonunu getirecek. Entellektüel insanlara yatırım yapılmıyor.

Tabi bu tür kısa vadeli çözüm arayışlarının uzun vadede ciddi sorunlar doğurması gerçeği de söz konusu. Türkiye'de düşünce kavramının veya bizi uzun vadede rahatlatacak olan fikirlerin inşasında bizim, kısa süreli çatışmalarla, çekişmelerle kendi enerjimizi tüketiyor olmamız bizi halihazırda çevremizde ve dünyada cereyan eden düşünsel gelişmelerden uzaklaştırdığı da bir gerçek. Bunun yanında ülkemizde bir çok genç, taze dimağ da bir destek arayışı içerisinde iken önüne bizzat kendi hocaları, büyükleri tarafından engeller koyulabiliyor, çalışmalarına ket vurulabiliyor. Size sorum şu; Toplumla soluk verecek, yetiştirilmeye müsait, desteklenmesi gereken, fikir üretecek bu gençlere ya da bireylere sizlerin – bir fikir adamı ve akademisyen olarak- maddi ya da manevi anlamda nasıl bir destek sağlaması, kapı açması gerekir?

Türkiye'deki entelektüel ya da aydınının kim olduğunu önce netleştirmek gerekir. Türkiye'nin aydınları kimlerdir? Köşe yazarları, kanaat önderleri, tv yorumcularının bir kısmı, akademisyenler, bürokrasideki bir takım danışman grubunu da bunun içine alabiliriz. Çünkü onlar siyasetçilerin günlük

pratiklerini kontrol eden, onlara program sunan insanlar. Aynı zamanda gündem belirleyen bazı sanatkarları da sayabiliriz. Türkiye'de sosyal bilimlerin ana problemi; bu insanların daha çok hem gündelik sorunlar içerisine girmesi, bu gündelik sorunlar içerisinde boğulması, hem de ekonomi ile akçe ile fazla angaje olması. Akademide ise tam tersi; bırakın yerel sorunları, dünya sorunlarından bihaber, kendi coğrafyasındaki problemlerden bihaber bir dünya içerisinde yaşıyor olmak.

Bu yüzden sosyal medya, her ne kadar olumsuz birçok özelliği söz konusu olsa dahi, yetenekli birçok insanı, çok iyi sosyal analiz yapan insanı ön plana çıkarabiliyor, onların görüşlerini ifade edebilecekleri uygun bir zemin hazırlıyor. Akademisyenlerden çok daha iyi ve sağlıklı analiz yapabilen bireyler var. Buna kendi öğrencilerimden de örnek verebilirim.

Açıkça söylemeliyim ki akademisyenlerin, akademi dünyasının bir kısmı maalesef proje ya da adeta bir meşhur olma, şöhret olma peşinde. Akademisyenler günlük hayatın da yerel sorunların da çok dışında. Kendi fil dişi kuleleri içerisinde, günlük hayatın tartışmalarından çok uzaklar ve toplumu da çok beğenmiyorlar. Maalesef bir kısım akademisyen, belli bir makama nasıl geleceğinin, akademik teşvikten nasıl yararlanacağını endişesi içerisinde. Yani şu an, makale yazmanın temel anlamı, bir sorunu tartışmak değil, akademik teşvikten nasıl yararlanılacağı. Kongreye gitmesinin, makale yazmasının temel sebebi puan alarak akademik teşvikten yararlanabilmek.

Geçtiğimiz günlerde Hacettepe İİBF SBKY hocası Prof. Dr. Doğan Nabi Leblebici ile de bu konuyu konuşma fırsatımız oldu. Hoca şöyle bir serzenişte bulundu; "Üniversitelere yapılacak en büyük kötülük akademik teşvik diye bir uygulamayı hayata geçirmektir". Çünkü akademisyenlerin her birisi niteliksiz makale yazma peşinde. Hal böyle iken bir şeyler üretmemiz mümkün değil. Konu yine aynı noktaya geliyor; bize meselesi olan insanlar, akademisyenler lazım. Meselesi olan akademisyenden kastımız da şudur; örneğin makine mühendisliğindeki akademisyenin meselesi şu olmalıdır; "ben bir drone yaparken bu drone'u nasıl daha mükemmel hale getirebilirim?" Onun derdi bu olmalıdır. Bunu nasıl üretip de savunma sanayimize bir katkıda bulunabilirim olmalıdır.

Biz kendi medeniyetimizi canlandıracak kendi kavramlarımızı neden üretmeyelim?

Bizim enerjimizi tüketen problemler nelerdir? Öncelikle bunları çözmeliyiz. Örneğin, Kürt meselesi, göç konusu gibi.

Düşünebiliyor musunuz Müslüman bir coğrafyada yaşıyoruz, Müslümanlar birbiri ile savaş halinde, sonra bir gayrimüslim geliyor ve bizim adımıza çözüm bulmaya çalışıyor. Biz Arjantin ile Amerika savaştığı zaman oraya gidip aracılık yapabiliyor muyuz? Hayır. Rusya Polonya ile savaşa biz araya girip arabuluculuk yapabiliyor muyuz? Hayır. Ortak bir Müslüman coğrafyası söz konusu, Müslümanlar birbirlerini öldürüyorlar, ancak gayrimüslimler hakemlik yapıyor.

İşin daha da vahim yanı; zaten o mevcut kaosu, kavgayı çıkaran da arabuluculuk yapma girişiminde bulunanların bizzat kendisi. Önce bir ateş yakıyorlar ardından söndürmek için geliyoruz diyorlar.

Evet, bugün Putin bir açıklama yaptı dedi ki; "Amerika'nın burada bulunmasının hiçbir anlamı yok." Bunu duyan Putin'in Şam'da ikamet ettiğini düşünür. Bu adamlar bu şekilde kendinde bir savunma hakkı görüyor. Bizim bunları sorgulamamız gerekiyor. İşte Esad, evet, dünyanın en aşağılık insanı ancak çözülecek bir mesele varsa biz bunu kendi coğrafyamızda o bölgedeki insanlarla yapmalıyız.

Bizim bunları konuşmamız gerekiyor. Mesela ben, İranlı bir sosyolog ile oturup bu mesele hakkında tartışmalıyım. Aynı medeniyet dairesi içerisinde bizim batıdan çok bu bölgenin insanlarıyla konuşmalıyız meselelerimizi. Yönümüzü batıya kapatalım demiyorum ama bizim kendi coğrafyamızın sorunlarını çözme konusunda batı ile değil bu coğrafya ile istişare içerisinde olmalıyız.

Mısır ile problemimizi neden çözemedik mesela? Mısır bizim için hem ekonomik anlamda hem de siyasi anlamda çok önemli, kesinlikle çözmeliyiz.

Çünkü bizim bu medeniyet dairesi içerisinde liderliği tekrar ele almamız gerekiyor. Bunun için de bizim

bu entelektüel camianın kendi dar alanından çıkıp çok daha geniş düşünmesi lazım. Bunun için de gerekenler; "ne ders olsa veririm" mantığından kurtulması lazım, kitap satma derdinden çıkması lazım, çok derse giriyim, ders ücreti alıyım derdinin olmaması lazım. Her şeyden önce de kafasını kaldırıp; bu adaletsizliğin, bu eşitsizliğin sebebi nedir diye düşünmesi, sorgulaması lazım.

Mevcut sorularımız dışında bir soru sormak istiyorum izninizle? Düşünce konusunda yaşadığımız sıkıntıların sebeplerinden birisi de dil olabilir mi sizce? Biz kelimelerle tefekkür ediyoruz. Kelimelerin ifade ettiği anlamlar, zihnimizde belli bir düşünce oluşmasına ya da derinlemesine düşünmemize sebep oluyor. Biz bir zamanlar çok zengin bir dile sahipken, dilde gidilen sadeleşme ve dilimizin bugüne kadarki değişim süreci nedeniyle artık iki yüz kelime ile konuşan bir toplum haline geldik. Az kelime ile düşünüyor olmamız bahsettiğimiz bu düşüncenin geliştirilememesinde etkili olabilir mi?

Cemil Meriç diyor ki; "Aslında Rusya toprakları çok verimlidir ama Sovyetler bu toprağı verimsiz hale getirdi, Sovyetlerden sonra iyi bir edebiyatçı çıkmadı" diyor. Rejimin de etkili olduğunu söylüyor.

Dil tabi ki çok önemli. Dil bizim ne düşündüğümüzü ifade etmemizi sağlayan bir araç. Bu yüzden de dilin terminoloji zenginliği çok çok önemli ancak tek başına değil.

Biz sosyal bilimciler, sosyal olayların meydana geliş sebeplerini izah ederken tek bir sebeple izah etmeyiz. Baskın dominant bir sebep vardır ama diğer sebepler de bunda etkili olur. Dil de önemli bir sebeptir.

Mesela Tanzimat ile birlikte bir batılılaşma macerasına girdik, o dönem de dilimiz aynıydı ancak biz psikolojik olarak yenildik. Osmanlı batılılaşmasının III. Selim dönemiyle birlikte başladığı zamanlar, yabancı askerleri eğitim maksadıyla çağırıyorlar. Bu askerler kendilerine itimat edilen askerler ancak bu askerlerin anılarından birisini Bernard Lewis anlatıyor. Komutan, eğitim süresi boyunca askerlerin kendisine çok hürmet ettiğini söylüyor ancak eğitim dışında askerler komutana selam bile vermiyorlar.

Çünkü gayrimüslim. İtibar edilecek bir insan değil. Müslüman insan her zaman üstündür.

İsmet Özel anlatıyor ya; İngiliz büyükelçisi İstanbul'a geliyor. Hamal büyükelçinin eşyasını taşıyor. Elçi yer göstermek amacıyla sürekli önden yürümeye çalışıyor. Biliyorsunuz, Millet Sistemi'nde ise gayrimüslim önden yürüyemez. İngiliz öne geçince, hamal arkasından bağıyor; "üç beş adım geriden gel ya kafir!" diye. Hamalda bile psikolojik üstünlük var.

Dil aynı. Bizdeki problem ne zaman çıkmaya başlıyor? Tanzimatla birlikte bizde bu bilinç kırılmaya başlıyor. Batı hayranlığı inanılmaz derecede artmaya başlıyor.

Son olarak da şunu diyebilir miyiz; bizim bu fikri mücadeleyi yeniden cereyan ettirecek bu akımı ortaya çıkarabilmek için, dediğiniz gibi dünyanın en iyi üniversitelerine hiçbir kaygı duymadan gidecek, orada yetişip, gelip, sırf ülkesinin menfaati için, bu medeniyetin yeniden gelişmesi için mücadele verecek bireylere maddi manevi katkı sağlamamız gerekiyor.

Bunu yaparken de, bir kere daha söyleyelim; biz bütün sorunlarımızı eğitile çözebiliriz. Yurt dışına birilerini gönderirken de hakikaten ülkesi için çalışacak, değerlerine bağlı bireylerin gönderilmesi gerekiyor. Döndüğünde değer katacak insanların gönderilmesi gerekiyor.